

Реферат на тему: "Життя і творчість Ліни Костенко"

Ліна Костенко

Реферат на тему

” Життя і творчість

ЛІНИ КОСТЕНКО ”

2002

План

1. Де народилася і навчалася видатна поетеса.
2. Збірки Ліни Костенко та їхні переклади на інші мови світу.
3. Юнацькі погляди на життя. Перші вірші.
4. Відгуки про поетесу її сучасників.
5. Особливості побудови віршів.
6. Аналіз деяких поезій.

Костенко Ліна Василівна народилася 19 березня 1930 року в містечку Ржищеві на Київщині. З 1936 року живе в Києві. Тут закінчила середню школу, вчилася у педагогічному інституті. Але в 1952 році вступила до Московського літературного інституту ім. О. М. Горького, який закінчила з відзнакою в 1956 році.

Друкуватися почала в шістнадцятирічному віці. Видала українською мовою поетичні книжки "Проміння землі" (1957), "Вітрила" (1958), "Мандрівки серця" (1961), "Над берегами вічної ріки" (1977), "Маруся Чурай" (1979), "Неповторність" (1980), "Сад нетанучих скульптур" (1987), "Вибране" (1989), а також збірку віршів для дітей "Бузиновий цар" (1987). Працювала і в галузі кінодраматургії.

За історичний роман у віршах "Маруся Чурай" і книжку поезій "Неповторність" Ліна Костенко відзначена Державною премією Української РСР ім. Т. Г. Шевченка (1987).

Твори Ліни Костенко перекладалися багатьма мовами народів СРСР і зарубіжних країн. Російською мовою видана книжка "Лучи земли" (1960), сербохорватською—"Скіфська баба" (1981), чеською—"Над берегами вічної ріки" (1987).

Повоєнні роки... Ще стінки окопів, на яких писано першовірші Ліни Костенко, не поросли травою, біль тяжких втрат ще не став ятравим спогадом, а переживався майже фізично:

Мітку показали на вербині,
широко руками розвели: —
Кажуть люди, десь тут у долині,
всі живцем закопані були.
Тут Одарка — невсипуща мати,

миротвориця дитячих чвар,
і Лаврін, прислів'ями багатий,
і Кривенко — сивий чоботар.
Тут Юрко і чорноока Хана,
всі твої товариші малі...
Тут земля, а в ній глибока рана.
Не торкайтесь—боляче землі!

Зовсім юна поетеса багато пише. Вірші немов самі народжуються з її схвиленої душі. Тут і спроба розібратися в повені перших інтимних переживань ("Таке прощання було шалене — на сум багате, на слова скупе..."), і мовби безпричинний смуток вразливого серця ("Зігрій мої, коханий, руки, закрій квартиру у вікні..."), і романтичне захоплення навколишньою красою ("...і здається мені пшениця золотим" промінням землі"), і вірність імперативним велінням часу ("...нам конче треба рухатись вперед. Аби ніхто від ноші не схилювався, і не пристав, не вибився із сил"), і намагання збагнути одвічні цінності буття ("Справжня сила — довше під спудом"), й інтуїтивне передбачення труднощів чесного життєвого шляху ("Щастя треба — на всякий випадок. Сили треба— на цілий вік"), і формування свого заповітного кредо ("Я в людей не проситиму сили—Я в людей попрошу тільки віри"), усвідомлення основ непоквапливої мудрості ("А потім приходять роки, з'являється стримана сила")...

Бентежність ліричного чуття Ліни Костенко не могла не привернути уваги до її навіть ще учнівських, далеко не в усьому досконалих віршів — якась живильна енергія олова їх "видавала". Друковані в періодиці, в колективних збірниках молодих поетів, вони відразу відрекомендували автора як особистість не лише непересічну, а й доволі, якщо хочете, екзотичну на тлі тогочасної поезії.

Я виростала у садах,
де груші достигали теплі,
і курявою лист пропах,
і соковиті пахли стебла...—

подібну строфу, загалом кажучи, не так уже й важко було б відшукати в українській поезії, залюбленій у земну красу, одверто схильній у цьому почутті до масових самоповторень.

Зрештою, й ніби глибоко індивідуальне —
Нема кому сказати: —
Кохаю.
Нема кому сказати: —
Прийди.
Сама усіх я обминаю
або заплутую сліди;
чи й таке:
Моє серце, мабуть, болітиме,
як не стрінемось ми в житті.

Я привітами-самоцвітами
зупинила б тебе в путі...

Такі мінорні мотиви тиражувалися в доволі великій кількості — хоча саме Ліні Костенко в майбутньому критика старанно й запопадливо ставитиме на карб почуття надмірного суму й смутку та брак бадьоро-оптимістичного настрою. Але, гадаю, то просто треба було за щось зачепитися, бо критиків-ортодоксів швидше лякав, потужний інтелектуальний струмінь у віршах молодого поетеси. І ще — підспудний зміст, який вже, стільки років не допускався в офіційно визнану поезію—її в культивські часи представляли читачеві якраз не вибленою (вона завжди багатозначна), а препарованою й одноплослинною.

Така поезія не могла загубитися серед тисяч друкованих рядків. І справді, ще до виходу в 1957 році першої книжки Ліни Костенко "Проміння землі" їй чимало місця в своїх роздумах про мову й майстер-ність тогочасної поезії присвятив Леонід Первомайський. У статті, написаній 1955 року,— до речі, серйозній і справедливій, досвідчений письменник детально розглянув два вірші Ліни Костенко. І хоча він назвав низку кострубатих фраз та думок, деякі мовні огріхи, все ж загалом з твердою надією дивився на майбутнє, за його визначенням, обдарованої молодого авторки. Різке слово Л. Первомайського виявилось корисним для Ліни Костенко, не збурило в ній безоглядних амбіцій (що досить часто трапляється серед поетів-початківців), а ще більш упевнило в необхідності самовимогливої роботи над кожним словом. І що прикметно, обидва ці вірші поетеса згодом так і не включила до своїх книжок, хоча лірична замальовка "Пожухли трави, папороть зів'яла...", високо оцінена автором статті "Мова і майстерність" , дійсно має чар істинної поезії. Це відзначає дивовижне почуття самокритизму, що не раз примушувало "Ліну Костенко залишати на сторінках періодики деякі свої поетичні публікації — до її книжок не потрапило багато вже надрукованих творів. (Щоправда, коли Ліна Костенко вважає вірш завершеним, то ніякий редактор не присилує її до "пластичної операції", до "Насильства над тим", що народилося в пекучих муках творчості). Немало її поезій й дотепер також—залишаються поки що на шпальтах газет і журналів.

...Навчання на перших курсах Київського педагогічного інституту не задовольняло юну поетичну душу — культурне життя столиці України кінця 40-х років перебувало в шоковому анабіозі. Досить переглянути "Літературну газету" того часу, щоб зрозуміти бездонність вульгаризаторської прірви, в яку намагався ввергнути українську культуру агонізуючий сталінський деспотизм в особі Л. Кагановича та йому подібних. Все це виразиться на папері.

...Але то буде ще в майбутньому. У книжці "Проміння землі" Ліна Костенко тільки, "виризблювала" свої питомі образи, тільки пробували голос, часом несміливо й обережно. Але він виділявся виразністю і несхожістю на інші. Уже проступала багатшаровість, багатовимірність твореного молодого поетесою художнього світу. Приваблював пошук ритму свого слова, закінченості інтонації, жорсткості виразу — в останньому, гадаю, була й відштовхувальна реакція на розімлілу красивість багатьох

тогочасних поезій. Отже, заявка робилася серйозна і надовго. Рецензент дипломної роботи Ліни Костенко в Літературному інституті, відомий письменник "Всеволод Іванов" був навіть подивований цільністю естетичного світосприйняття студентки. Його висока оцінка фактично рукопису книжки "Проміння землі" перейнята навіть захопленим пієтетом, з яким для людини творчої природно зустрічати всякий новий талант:

"Дипломна робота Ліни Костенко, вірші, заслуговує, з моєї точки зору, найвищої оцінки.

Це дуже талановитий поет завеликим майбутнім.

Вірші Ліни Костенко вражають своєю задушевністю, теплотою і дивовижною щирістю, тою високою щирістю, яка розкриває душу людини без дріб'язкового копірсання, надричності, цинізму.

Я погано знаю українську мову, але знаю її настільки, наскільки це мова брата, наскільки я чув її поряд з собою, наскільки читав Шевченка, Тичину, Рильського і Бажана,— маючи поряд з оригіналом російський переклад: точніше було б сказати, що я не стільки знаю, скільки відчуваю українські вірші Л. Костенко, я відчуваю, що українські вірші її досконалі, а російські переклади, зроблені рукою автора, адекватні оригіналу. І ця обставина також прикметна!

3 квітня 1956 р. В. Іванов"

Помітно, як Ліна Костенко вже в першій книжці намагається різноманітнити свій вірш, щораз шукаючи саме для конкретного випадку і органічної пластики ліплення словесного образу, і темпу рядка, і закінченості строфи, всього твору як естетичної цілісності. Вона ще боязко відходить од загалом усталених канонів, власне, навіть не одступав, а опрозорює і водночас урізноманітнює традиційний катрен, шукає незатертої рими, перепаду ритміки для вираження відтінків думки, виявлення емоційного підтексту. Перед нами ще справді тільки перші кроки до пластики віршів зрілої Ліни Костенко, але вони важливі для розуміння специфіки її естетичного відчуття слова, де багато важить не лише семантика, а й синтаксична гнучкість фрази, а то й навмисна зміна ритму чи протяжності рядка.

Напевне, декларація, яка зовсім не чужа й не рідкісна гостя в ранній поезії Ліни Костенко, співіснувала досить мирно зі стихією її ліричних одкровень та відкриттів. Як правило, "проповідь" поетеси від-гранювалася в афористично гнучку думку, що в той же час була "силою" — мораллю поетичної медитації.

Є для серця така покута —
забувати скоріше зло,
аніж те, що мусило бути
і чого в житті не було,—

кінцівка пронизливого в своїй зболеності вірша "В дні, прожиті печально і просто...", де особистісне виринається за рамки лише внутрішньо значимого для поета і став розлогим, захоплює в коло свого магічного впливу кожного читача, незалежно від його індивідуального досвіду.

Поступово Ліна Костенко починає не виділяти афоризм (раніше це не вряди-годи

підкреслювалося навіть строфічне), а органічно "розливати" його в цілому творі. І хоча прикінцевий наголос залишається виразним, він уже невіддільний од усієї плоти твору. Я пробував з кількома ранніми творами Ліни Костенко проводити, мабуть, некоректну критичну "вівісекцію" — міняти місцями блискучі афористичні кінцівки. І якщо не зважати на ритмічні відмінності, це іноді вдавалося

Оцим інтимним вживленням в сучасне і минуле свою нараду Ліна Костенко вирізнялася в поезії "шістдесятників". Вона увесь світ пропускала через себе. Це було дуже важливим і складним завданням в боротьбі за цілісність людської душі. І не мав рацію Борис Антоненко-Давидович в своїй дуже схвильованій, в цілому проникливій і прихильній рецензії на "Мандрівки серця", коли зазначав і таке: "Якщо вона й згадає ненароком, що "Мій прадід був запорожцем. Водив за пороги байдари", або констатує, що "бандури будять минуле", то це лиш короткі ремінісценції, які не визначають її творчої біографії, бо Ліну Костенко, як і її сучасників,— "сурми в майбутнє звуть". Над нею не тяжить сумна Минувшина, як то бувало раніш, коли в нашій літературі з покоління в покоління передавали тугу по "втраченій ілюзорній волі й журбу над степовими могилами" .

Справді, над Ліною Костенко не тяжіла "сумна минувшина", але, як покаже майбутнє (та це видно було й у цитованих віршах), зовсім не принагідно з'являлися історичні ремінісценції в її віршах. Вона прагнула об'ємності бачення світобудови, показу причетності людини до всіх багатовимірних проявів життя:

Дзвони б'ють на сполох.

Музики грають до танцю. . .

Бандури будять минуле.

Сурми в майбутнє звуть...

Хай віщі тривожні дзвони,

веселі троїсті музики,

бандури і горді сурми

у кожному серці живуть!

Найбільш в творчості поетеси вражає високий рівень думання. Долання висоти, що стало нормою. Її творчість – приклад шляхетного служіння поезії. Дивує сила характеру. В її останніх збірниках ніякої кон'юнктури, немає в неї віршиків – паровозиків. Вона вимовчала своє право сказати: "Мого народу гілочка тернова". Думаю, що без таких людей, як Ліна Костенко, всі розмови про високе призначення поета – тільки красиві слова.

І ще ось що. Сучасна поезія шукає нових виражальних можливостей. Стресовий досвід людини ядерної епохи неспівмірний з досвідом її попередників. Ніколи ще поезія не була такою всесильною ... і безсилою. Зрушилися пласти свідомості. Зміщуються уявлення про самі форми існування матерії – про час і простір. Прикро те, що поезія часто сьогодні відходить від свого коріння – села, від свого родоводу. Не дай Бог, прийде такий час, коли зупиниться критичне перо. В цьому зв'язку творчість Ліни Костенко має значення принципове:

Голос криниці, чого ж ти замовк?

Руки шовковиць, чого ж ви закликали?

У віршах поетеси привертає увагу історична тема, історична пам'ять. Талановита поетеса не зрушує коріння, розуміючи його значення в розвитку духовності, національної культури. Це тільки ремісник пише про все, а Ліна – про важливе:

Далекий світ, купецька одісея

Хмільне старе вино старовини.

Ім'я Ліни Костенко – як прапор нашої поезії. Нашій літературі пощастило, що є в ній постать, яка життям і творчістю утверджує благородство вищих мистецьких принципів. В її віршах – єдність характеру і слова:

Я трохи звір, і я не люблю неволі,

Я вирвуся, хоч лапу відгризу.

Як сильно сказано! Така розплата за поривання, зухвалість думати, дерзновенність та глибину думок.

Здається, що в поняття любов поетеса вкладає новий зміст.

Любов діяльна для неї – це любов-ненависть до всього, що гальмує розвиток духовності. Ліна Костенко прокладає свій шлях крізь болота, вона – за незалежність таланту:

Поет не може бути власністю.

Це так йому вже на роду.

Не спокушайте мене гласністю,

Я вдруге в пастку не піду.

Їй хочеться дивитися на світ відкритими очима, які не закриває пелена:

... все залежить

від людських зіниць –

в широких відіб'ється вся епоха,

у звужених – здрібовисько дрібниць.

Можна багато ще говорити про Ліну Костенко. Незабутні враження справляють її поезії "Пастораль ХХ сторіччя", "Доля", "Ліс", "Біла симфонія", "Балада моїх ночей", "Давидові псалми" тощо.

Та про який би твір ми не говорили, бачимо, що перед нами справжній лірик, у якого так майстерно поєднується мудрість і пристрасть, чарівна легкість і філософська глибина, роздуми і узагальнення. І все це заради людини, заради її майбутнього:

Я сповідаю віру,

В якій оточують німбом не святих,

Не пророків, а просто щасливих людей.

Ліна Костенко – це не тільки чесний, а й безстрашно цікавий й напружено мислячий митець. Тому-то їй затісні рамки ідилії, пасторалі. Вона "збурунє" ці жанри з середини.

"Пастораль ХХ сторіччя" – так називається один з її віршів. Три пастушки – "кирпаті сільські аргонавти" – знайшли і розібрали гранату. Вибух...

...І несли їх діди, яким не хотілося жити.

Під горою стояла вагітна, як поле, мати.

І кричала та мати:

-Хоч личко його покажіть...

Поетові – традиційно – надаються повітряні володіння. Але, можливо, те, що нам здається летом, теж оранка? Можливо, небо – "голуба земля", яку ластівки зрізують, не маючи плуга, своїми гострими крилами? Поет обробляє свої небесні володіння з селянським сумлінням.

І в поета має бути свій дім.

"Де ви живете?" – це, можливо, єдине запитання, яке варто ставити поетові. Адже це запитання і про джерела, і про коріння, і про те, що тримає в житті, надає сили для лету...

Людині може бути тісно у Всесвіті, але не в себе під дахом. Дім – світ, коли це справдешній дім...

Стара дзвіниця й досі ловить гави.

Танцює ціп на житньому току.

Ну що мені магнолії, агави?

Я поцілую мальву у щоку, —

з м'якою усмішкою пише Ліна Костенко. І розумієш, що її поетичний дім міцно і надійно обжитий. Їй добре тут, "над берегами вічної ріки", в борах, "таких соснових", у селах, це вінки із бурштинових цибулин прикрашають кожний тин, на чернігівській дорозі, де

Від магістралі за два метри

уся закутана в що є,

сидить бабуся, як Деметра,

у відрах моркву продає...

Є особливості поетичного зору. І слуху. Коли Ліна Костенко, з незмінною ніжністю поцілувавши в щоку мальву, на якийсь час опиняється в Європі, перед світанком у модерному готелі її будить "якийсь космічний звук":

А то звичайний європейський дядько

косив у нас під вікнами траву.

Свист коси, що зрізає траву, — звичайний "сільський звук", — тут, під вікном сучасного готелю в Європі, справді може видатися за "космічний" з несподіванками. Але не дивно було б якби, визирнувши у вікно, Ліна Костенко побачила не тільки "звичайного європейського дядька", а і ціп, що танцює на току, і мальву... Бо коли поет так відчуває, любить і розуміє природу, вона йде за ним. У Ліни Костенко свій внутрішній світ. І вона всюди лишається вірною собі.

Ліна Костенко взяла на себе обов'язок поставити свого сучасника перед нормами, що їх виробляло людство впродовж століть, задуматися над сутністю власного життя, зосередитися на усвідомленні себе сином української землі. Гостро, безкомпромісно, не відступаючи від своїх ідеалів, осмислює вона у поетичних творах сучасні проблеми,

пов'язані з духовним занепадом людей. Картає яничарство, зраду, відступництво. Звичайно, у зв'язку з своєю позицією поета-патріота Ліна Костенко перебувала в опозиції до офіційних властей тоталітарного радянського суспільства. Девізом цього протистояння були слова:

Митцю не треба нагород,
Його судьба нагородила.
Коли в людини є народ,
Тоді вона уже людина.

У своїх поезіях Ліна Костенко бачить конкретних винуватців моральної і духовної деградації людей. Це - "номенклатурні дурні, бюрократи, пласкі мурмила в квадратурі рам", тобто вся радянська система. За вказівним порухом диригентської палички комуністичних ідеологів з'являються "мастаки пристосувати крок", люди безініціативні, кволі. Про них поетеса пише:

Тупої ремигайлівки воли!
Вам залигали душу недоріку
Ви калабані страху розвели
На всіх духовних магістралях віку.

З великою тривогою Ліна Костенко закликає нас жити у злагоді й любові. Як заповіт, звучать її слова: "Не відступитися і не покласти лжу на струни". Не можна зрікатися високих ідеалів наших предків, власної культури і мови. Проблеми мови порушені поетесою у кількох її віршах. Найдраматичнішим у поезії "Біль єдиної зброї" є те, що рідній "трагічній мові" труну "не тільки вороги, а й діти власні тешуть". Отаких безбатченків чимало ще й сьогодні "на нашій - не чужій землі". Названа поезія сильна вірою поетеси в те, що дух народу і її мову не вбити нікому:

Безсмертна мова! Ти смієшся гірко.
Ти ж в тій труні й не вмістишся, до речі.
Вони ж дурні, вони ж знімали мірку
З твоїх принижень - не з твоєї величі.

У поезії "Заворожи мене, волхве!" поетесу зацікавило питання, "що писав би Шевченко в 33-37 роках?". Звичайно, що поетеса не піддає сумніву стійкість Шевченка, його моральний дух. Тому, на її думку, "побувавши на Косаралі, побував би ще й на Соловках". У поезії авторка йде за ходом історії:

Загартований, заграбований,
прикиданий землею, снігами, кременем,
досі був би реабілітований
Хоч посмертно, — зате своєчасно

А як же сприйняли у 30-х утиски та репресії Косинки, Куліша, Курбаса їх сучасники? Мовчки. Промовчали кривду, заподіяну Стусові, Світличному, Снегирьову, Литвину, Тихому у 60-х. "Як мовчання душу уяремлю, то який же в біса я поет", — нагадує поетеса собі про свою громадянську совість. І квіти від неї падали під ноги шістдесятникам у залі суду, звідки її виводили силоміць радянські міліціонери.

Поезія Ліни Костенко застерігає нас від втрати своєї історичної пам'яті. Особливо виразно ця думка звучить у її романі у віршах "Маруся Чурай". Образ Марусі зливається з образом України, що сигналізує через століття: пам'ятайте нащадки, свою славу історію, і лише тим будете сильні і знані у світі.

Поезія Ліни Костенко художньо осмислює загальнолюдські вартості, примушує задуматись над тим, що залишає по собі людина. Думки про справжні цінності, про сенс у житті, духовність і бездуховність порушено у вірші "Вже почалось, мабуть, майбутнє". Тут читаємо: "Шукайте посмішку Джоконди, вона ніколи не мине". Розуміючи швидкоплинність матеріальних цінностей, завжди треба пам'ятати про духовні: красу, мистецтво, любов до людей, любов і вірність батьківщині.

Безкомпромісність – це пароль поезії Ліни Костенко. Її поезія – це концентрація мислі, суворість, сучасність. У поетеси немає заподадливого спрощення словника. Перш за все, це приклад шляхетного служіння літературі, це строгий смак. Характерна риса всієї поезії Ліни Костенко – людинознавство у двох вимірах: Ван Гог, Катерина II, А. Блок, Ж. Д'арк, а з другого – батько, мати, дід.

Книжки Ліни Василівни Костенко повертають нам віру в слово. І зайве нагадувати, що позиція поета учила і учить бути вірним своєму таланту і покликанню за будь-яких обставин. Бо, як пише вона в одному з віршів, — "Ще не було епохи для поетів..."

Усім цим і дорога для нас Ліна Костенко – наша сучасниця.

Список використаної літератури:

1. Брюховецький В.С. Ліна Костенко. – К.: Дніпро, 1990.
2. Поезія Л. Костенко, О. Олесь, В.Симоненко, В. Стус.— К.: Наукова думка, 1998.
3. Українська література ХХ сторіччя: Навчальний посібник для вчителів та учнів 10-11 класів середніх шкіл. – К.: Український письменник, 1993.
4. 250 кращих творів з української літератури. – Харків: Основа, 1997.
5. Нечволод Л.І. Посібник-порадник з української літератури для старшокласників та абітурієнтів. – Харків, 1996.